

El llenguatge

Plats i olles

La varietat dialectal d'una llengua es manifesta especialment, pel que fa al lèxic, en uns camps ideològics determinats: els dels noms dels animals, de les plantes, dels accidents físics o geogràfics, de les eines i dels atuellis i recipients. Però és important, encara, d'adonar-se de la diferència que divideix aquests camps ideològics en dos grups: el de les coses naturals i, per tant, pràcticament immutables —dins el període relativament breu que correspon a la història d'una llengua moderna—, com és ara els animals, les plantes i els accidents geogràfics, i el dels objectes artificials, fabricats per la mà de l'home, com les eines i els atuellis, subjectes a una mutació constant, que varien contínuament, en l'espai i en el temps, amb què resulta particularment difícil de determinar amb precisió les característiques dels objectes designats per cada nom i d'establir amb exactitud els casos de sinonímia i les equivalències amb d'altres llengües. En les denominacions populars dels animals i, especialment, de les plantes, existeixen nombrosíssims casos d'homonímia i de sinonímia però els significats —és a dir, les espècies animals i vegetals— han estat perfectament estudiats, diferenciats i determinats i, per tant, la nomenclatura, per complicada que sigui, es pot aplicar a una realitat estable, llevat d'aigun cas excepcional: per exemple, havent-se extingit el cabirol, en algunes contrades pirinenques on abans era corrent, el seu nom ha quedat vacant i s'ha aplicat a la designació de l'isard. En canvi, la forma dels objectes, especialment de certs atuellis, és variable, n'hi ha que desapareixen i se'n creen de noves, i sovint varia entre dues comarques o fins i tot dos pobles veïns. Si s'hi afegeix, doncs, la varietat de les denominacions, es comprèn la dificultat d'establir una relació exacta entre significat (nom) i significat (objecte). Només cal comparar la informació de diversos diccionaris d'equivalències: com a equivalent català de «cántaro» Moll indica gerra. Albertí càn timer, càn timer, càntera i gerra i Miracle càn timer, sellona, cànter, càntera i doll.

Per tot això, quan es tracta de comentar o d'aclarir alguna denominació impròpia, poc adequada o errònia de recipients, vasos i atuellis —de plats i olles—, tal com hem fet en les nostres dues notes anteriors, només es poden proposar solucions de caràcter molt general —i, alhora, genèric— sense voler endinsar-se en la profusa varietat dialectal, reflex, a més, d'una realitat diversa, amb trets específics. Mai no falten, en aquests casos, els qui reclamen o reivindiquen les denominacions del seu rocal, d'ús secular, amb títols de bona nissaga. Ningú no els combat el dret a usar-les. Però han de saber comprendre la modesta i alhora concreta intenció d'un comentari de breu extensió que, si pretén ésser efectiu, ha de fer abstracció de la prolixa relació entre significants i significats diversos, pròpia d'estudis d'un altre abast.

Albert Jané